

იომ ქიფურის როლი ახლო აღმოსავლეთის კრიზისში

ინგა ზაბახიძე

აღმოსავლეთმცოდნე, ისტორიის დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ქ. თბილისი.
ი. ჭავჭავაძის გამძირი N1, 0179, საქართველო.
+995599779700. inga.zabakhidze@tsu.ge
Orcid.org/0009-0000-7212-2785

აბსტრაქტი

აღნიშნული სტატია განიხილავს ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე გლობალურ, ისრაელისა და არაბული ქვეყნების კონფლიქტს. მიმდინარე ნაშრომში განხილულია ისრაელის სახელმწიფოს შექმნა და პირველი ომი არაბულ ქვეყნებთან, 1967 წლის ექვსდღიანი და 1973 წლის იომ ქიფურის ომები. ნაშრომი ხაზს უსვამს ისრაელსა და არაბულ ქვეყნებს შორის არსებული გეოპოლიტიკური კრიზისის სიმძიმეს ნაშრომი აერთიანებს ისრაელისა და არაბული ქვეყნების შესახებ სხვადასხვა კვლევებსა და სამეცნიერო ლიტერატურას, პოლიტიკურ დოკუმენტებს, რათა ცხადი გახდეს ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე პროცესების საშიშროება რეგიონისათვის. იმის გამო, რომ ისრაელსა და არაბულ ქვეყნებს შორის არსებული ომები და ახლანდელი პოლიტიკური კრიზისი საშიშროებას უქმნის მშვიდობას მსოფლიოში, განხილულია სამშვიდობო მოლაპარაკებების აუცილებლობა მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოების შუამავლობით.

საკვანძო სიტყვები: ახლო აღმოსავლეთი; არაბული ქვეყნები; ისრაელი; აშშ; ეგვიპტე.

შესავალი

თანამედროვე მსოფლიო გეოპოლიტიკის სტრუქტურის უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი - ახლო აღმოსავლეთი, XXI საუკუნეს არა მხოლოდ ძველი, მოუგვარებელი პრობლემის მიმე მემკვიდრეობით შეხვდა (ხონელიძე, 2015: 4), არამედ, გასული 2023 წლის 7 ოქტომბერს „ჰამასმა,, იომ ქიფურის 50 წლისთავს მიუძღვნა ღაზას სექტორიდან ისრაელის სახელმწიფოზე თავდასხმა, რამაც ახალი ძალით ააგიზგიზა ომის ქარცეცხლი ისრაელსა და არაბულ ქვეყნებს შორის და ახლო აღმოსავლეთის მშვიდობიანი გზით ოდესმე დასრულება ეჭვქვეშ დააყენა.

1947 წლის 29 ნოემბერს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო 181 (II) რეზოლუცია ინგლისის სამანდატო ტერიტორიის, პალესტინის ტერიტორიის ორ ნაწილად გაყოფისა და იქ ორი, ებრაული და არაბული სახელმწიფოების შექმნის შესახებ, რაც იმთავითვე მიუღებელი აღმოჩნდა არაბებისთვის. ისრაელის სახელმწიფოს შექმნა გამოცხადდა 1948 წლის 14 მაისს 6 საათსა და 01 წუთზე. ახალი სახელმწიფო ვაშინგტონმა „დე ფაქტოდ“ ცნო 6 საათსა და 01 წუთზე (ზუსტად 10 წუთში). ასეთი უპრეცედენტო სისწრაფის ახსნა იოლია: ვაშინგტონში გაჩნდა ახალი სახელმწიფოს გამოყენების პერსპექტივა რეგიონში საკუთარი პოზიციებს განმტკიცებისათვის. საბჭოთა კავშირმა ისრაელი „დე იურედ“ ცნო 17 მაისს (ზაბახიძე, 2023: 45-46).

1947 წლის რეზოლუციით შექმნილი ორი სახელმწიფოდან ერთ-ერთის საკითხი იმთავითვე ბურუსით იყო მოცული. ღაზას, იერიქონისა და ისრაელის ჩრდილოეთით მდებარე სექტორზე გათვალისწინებული სახელმწიფო არ ჩამოყალიბდა. უპატრონო ეკლესიას ეშმაკები დაეპატრონნენ - მსურველი ბევრი აღმოჩნდა, მათ შორის ისრაელ და იორდანია - ყველა დიდი მონდომებით იჩემებდა ტერიტორიას (ამ უკანასკნელს მდ. იორდანეს

დასავლეთ ნაპირზე ჰქონდა პრეტენზია). რეზოლუცია მიღებისთანავე იქცა ებრაელ და არაბ ხალხს შორის განსაკუთრებული შეჯახების საბაზად (ზაბახიძე, 2023: 7).

მეთოდოლოგია

აღნიშნული სტატია ეფუძნება ჰუმანიტარულ და პოლიტიკურ მეცნიერებებში მიღებულ სხვადასხვა მეთოდს. შემთხვევის შესწავლის, ანალიზის და ინდუქციის მეთოდებს. საკითხის შესწავლის პროცესში ასევე, გამოყენებული მაქვს რეკონსტრუირების მეთოდი. ისტორიული კვლევის მეთოდის შესაბამისად, ვეყრდნობით ფაქტებს, წარსულის მოვლენებს და ვაყალიბებთ არგუმენტირებულ მსჯელობას, რათა შევისწავლოთ ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე პროცესები და ისტორია, ისრაელსა და არაბულ ქვეყნებს შორის მიმდინარე კონფლიქტი. სტატია ეყრდნობა პირველწყაროებს, სამეცნიერო კვლევებს, და სხვადასხვა სახელმწიფოების ოფიციალურ მონაცემებს. ასევე გამოყენებულია მეორადი წყაროები, როგორცაა აკადემიური სტატიები და პოლიტიკური ანგარიშები, რაც თანმიმდევრულ ხედვას იძლევა პოლიტიკური დინამიკის შესახებ, რომელიც გავლენას ახდენს არა მარტო ახლო აღმოსავლეთზე, არამედ მთელ მსოფლიოზე.

მსჯელობა

1948 წლის 14 მაისის ღამით, ისრაელის სახელმწიფოს გამოცხადებიდან რამდენიმე საათში, პალესტინელებსა და ებრაელებს შორის შეიარაღებული შეტაკებები დაიწყო, რომლის მალე ღია ომში გადაიზარდა, არაბების დასახმარებლად მაშინვე გამოვიდა არაბულ სახელმწიფოთა ლიგა. ექვსი არაბული სახელმწიფო თავს დაესხა რამდენიმე საათის შექმნილ ისრაელის სახელმწიფოს (ზაბახიძე, 2023: 49) ისრაელ - არაბეთის პირველი 1948-49 წლების ომი ებრაელი ხალხის გამირობითა და თავდებით ისრაელის გამარჯვებით დამთავრდა, რადგანაც წყდებოდა ისრაელის ყოფნა - არყოფნის საკითხი.

1967 წლის ექვსდღიანი ომი (5-10 ივნისი) გარდამტეხი აღმოჩნდა ახლო აღმოსავლეთის რეგიონისთვის, სადაც ერთმანე-

თხეა გადაჯაჭვული ნავთობი და პოლიტიკა; წყალი და პოლიტიკა. აშშ-ს დიდი მხარდაჭერით ეს ომიც ისრაელის გამარჯვებით დასრულდა, თუმცა ამ ომში გამარჯვებას არც მშვიდობა მოუტანია და არც უსაფრთხოება. 1967 წლის ომის ყველაზე მნიშვნელოვანი შედეგი ის იყო, რომ იერუსალიმი 19 წლის შემდეგ გაერთიანდა. ხოლო მოულოდნელი ომის ეფექტი სამხედრო სახელმძღვანელოებში შევიდა. ექვსდღიან ომში გამარჯვება სამართლიანადაა მიჩნეული ებრაელი ხალხის ისტორიაში უდიდეს სამხედრო წარმატებად. ამ ომს ახლო აღმოსავლეთის ისტორიაში დიდი როლი უჭირავს, მან შეცვალა მთელი რეგიონის გეოპოლიტიკური ბალანსი და დიდი გავლენა მოახდინა მსოფლიო პოლიტიკაზე. (გაჩეჩილაძე, 2003: 333)

ექვსდღიანი ომის შემდეგ ქ. ხართუმში მომრიგებელი კონფერენცია გაიმართა და არაბულმა ქვეყნებმა, ისევე როგორც 1948 წელს, ახლაც უარი თქვეს პალესტინის არაბული სახელმწიფოს შექმნასა და მორიგების შესაძლებლობაზე. ცნობილია არაბული მხარის „სამი არა“: „არა ისრაელის ცნობას“, „არა მოლაპარაკებას“, და „არა მშვიდობას ისრაელთან“. „სამი არას“ პრინციპი საბედისწერო აღმოჩნდა ახლო აღმოსავლეთისათვის.

ისრაელსა და ეგვიპტეს შორის (როგორც ყველაზე დიდ არაბულ ქვეყანასთან) სამშვიდობო ხელშეკრულება გაფორმდა ექვსდღიან ომში მარცხიდან გამომდინარე. არაბულ ქვეყნებში კიდევ უფრო გამწვავდა შურისძიების განცდა, რაც 1973 წლის ომ ქიფურის, ანუ ისრაელ - არაბეთის ახლო ომამდე მივიდა.

ეგვიპტესა და ისრაელს შორის დამაბულ ურთიერთობას, რომელიც სამოცდაათიანი წლების დასაწყისში სუეცის გარშემო პერიოდული შეხლა - შემოხლით ხასიათდებოდა, კიდევ უფრო აუარესებდა ქვეყნის დარჩენილი 2, 75 მილიონი პალესტინელი არაბის მდგომარეობა, რომელთა ნახევარი 1948-49 წლების ომის დროს ებრაულ სახელმწიფოს მიკუთვნებული ტერიტორიიდან იყო. ისრაელის მთავრობამ, ზავის ხელშეკრულების დადების შემდეგ, უარი განაცხადა მათ რეპატრაციაზე, რადგან არ სურდა, რომ ისრაელის მიერ უკვე საკუთარ მიწად მიჩნეულ ტერიტო-

რიაზე რაოდენობრივად ებრაელებზე უფრო მრავალრიცხოვანი, მილიონამდე უკმაყოფილო არაბი დაფუძნებულიყო. ვინაიდან, არც ერთ მეზობელ არაბულ სახელმწიფოს არ შეეძლო ამ ხალხისთვის მუდმივი თავშესაფრის მიცემა, ეს ბედკრული „აღმია-ნები“ „დროებით“ განთავსდნენ ლიბანის, სირიის, იორდანის და მაშინ ეგვიპტის კონტროლქვეშ მყოფ ღაზას სექტორში, სადაც ისინი სიღატაკით და უსაქმურით იტანჯებოდნენ მათ შორის პოლიტიკურად ყველაზე აქტიურმა ნაწილმა 1967 წელს პალესტინის გათავისუფლების ორგანიზაცია (PLO) ჩამოაყალიბა (Freedman, 2012: 17), რომელიც 1970-1971 წლებამდე იორდანის ტერიტორიიდან იმართებოდა. ამის შემდგომ ისინი ქვეყნიდან განდევნეს იორდანის მეფე ჰუსეინის სამხედრო ძალებმა, რომელსაც ეშინოდა, რომ მის ქვეყანაში პალესტინელები უმრავლესობას შეადგენდნენ. 1970-იანი წლების დასაწყისში პალესტინის გათავისუფლების ორგანიზაციამ მოღვაწეობა ლიბანიდან განაგრძო, ხოლო მისი მებრძოლები პალესტინელთა მძიმე მდგომარეობაზე მსოფლიოს ყურადღების მისაქცევად, სათავეში ედგნენ ისეთ ტერორისტულ აქტებს, როგორც იყო თვითმფრინავების გატაცება და 1972 წლის ოლიმპიურ თამაშებზე, მიუნხენში (გერმანია) ებრაელი სპორტსმენების დახოცვა (ქილორი, 2015: 502).

არაბული ქვეყნები ცდილობდნენ, ცივი ომის პერიოდის დაპირისპირებულ ბლოკებს შორის ქიშპობა საკუთარი გავლენის გასაძლიერებლად გამოეყენებინათ. 1950-იანი წლების ბოლოდან 1970-იანი წლების დასაწყისამდე საბჭოთა კავშირი წარმოადგენდა მათ ხელში აშშ-ზე ზეწოლის ინსტრუმენტს. საბჭოთა კავშირი გახდა ნაციონალისტური არაბული სახელმწიფოებისთვის იარაღის მთავარი მიმწოდებელი და დიპლომატიური ადვოკატი, სამაგიეროდ კი ეს ქვეყნები საბჭოთა კავშირის მიზნებს უჭერდნენ მხარს. (კისინჯერი, 2020 :163). პოლიტიკური ორიენტაციის ეს მოდელი 1973-1974 წლებში შეიცვალა ეგვიპტის პრეზიდენტი ანვარ ალ-სადათი დარწმუნდა რომ საბჭოთა კავშირი იარაღით კი მოამარაგებდა, მაგრამ დიპლომატიური გზით ისრაელის სინაის ნახევარკუნძულის დაბრუნების საქმეში წინსვლას ვერ შეძ-

ლებდა (ისრაელმა სინა 1967 წლის ექვსდღიანი ომს შედეგად დაიპყრო). აქედან გამომდინარე, ეგვიპტის პრეზიდენტმა ანვარ ალ-სადათმა პოზიცია შეიცვალა. ამ მომენტიდან მოყოლებული ეგვიპტე დე ფაქტოდ მოქმედებდა, როგორც ამერიკის მოკავშირე; მისი უსაფრთხოება ახლა ამერიკულ იარაღს ეყრდნობოდა და არა საბჭოეთის. სირიამაც და ალჟირმაც გარკვეულ მანევრებს მიმართეს და ცივი ომის ბლოებს შორის, სადღაც შუა პოზიციაზე გამაგრდნენ. საბჭოთა კავშირის გავლენა რეგიონში მნიშვნელოვნად შემცირდა. ერთადერთი იდეოლოგიური საკითხი, რომელზეც არაბები ერთსულოვანი იყვნენ, ეწინააღმდეგებოდა ისრაელის სუვერენული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებას და მის საერთაშორისო აღიარებას ებრაელი ხალხის სამშობლოდ (კისინჯერ, 2020: 166).

მანამდე კი, სადათმა ვერ მიიღო საბჭოთა კავშირისგან ის თავდასხმითი შეიარაღება, რომელიც ეგვიპტეს ისრაელთან მიმართებაში სამხედრო უპირატესობას მიანიჭებდა, რის გამოც მათავის არც თუ ისე დამთმობ მფარველთან დაპირისპირება გადაწყვიტა 1972 წლის 18 ივნისს, მას შემდეგ, რაც მოსკოვში გამართულმა ნიქსონ-ბრეჟნევის მოლაპარაკებებმა დაადასტურა მოსკოვის ერთგულება აღმოსავლეთ - დასავლეთის დეტანტისადმი ახლო აღმოსავლეთის რეგიონებში თავისი კლიენტი სახელმწიფოების ხარჯზე, გაბრაზებულმა ეგვიპტელმა მმართველმა ქვეყნიდან საბჭოთა მრჩევლების დიდი ნაწილის გამეუბნების ბრძანება გასცა როდესაც ამგვარად დასჯილმა კრემლმა ეგვიპტისთვის აღნიშნული შეიარაღების მიწოდება მაინც გადაწყვიტა, ეგვიპტის ლიდერი დარწმუნდა, რომ აუცილებელი იყო ახალი შეიარაღებული კონფლიქტის წამოწყება, რათა ზესახელმწიფოები ახლო აღმოსავლეთის სამშვიდობო პროცესში ჩაება, რაც ეგვიპტეს დაკარგულ სინაის ტერიტორიას დაუბრუნებდა (ქილორი, 2015: 503) ის, რომ მოულოდნელობის ეფექტის გამოყენება სამხედრო უპირატესობას იძევა, გაითვალისწინა ეგვიპტის ხელმძღვანელობამაც.

1973 წლის 6 ოქტომბერს, როდესაც ებრაელები მათთვის ყველაზე წმინდა დღეს, იომ ქიფურს („დღე განკითხვისა“) აღნიშნავდნენ და მთელ ისრაელში საყოველთაო უქმე იყო (იომ ქიფურზე ჯარისკაცების მეტ წილს შინ უშვებენ), ეგვიპტის არმიამ მოულოდნელად გადალახა სუეცის არხი და შეუტია მოწინააღმდეგის ნაწილებს. ერთდროულად სირიამ სატანკო ოპერაცია დაიწყო გოლანის მაღლობის დასაბრუნებლად (გაჩეჩილაძე, 2019:227). ეგვიპტის სამხედრო ძალები სინაის ნახევარკუნძულზე შეიჭრნენ, სადაც, გაშმაგებული ქვეითი და საარტილერიო შეტევით ისრაელის ბარლევის თვდაცვითი კედელი გაარღვიეს. პარალელურად, რვაასი ტანკით შეიარაღებული სირიის არმია გოლანის მაღლობს შეესია, რომლის ქვემოთ დასახლებები მდებარეობდა. ორკვირიანი ბრძოლის შემდეგ, ისრაელის არმიამ ძალების მაქსიმალური დამაბვით საპასუხო თავდასხმა წამოიწყო სირიაში და დამასკომდე ოცი მილის მანძილზე მიაღწია, ხოლო არმიის მეორე ნაწილი სუეცის არხის მესამე სანაპიროზე განლაგდა, სადაც ეგვიპტის შეიარაღებული ძალების მესამე არმია სინაიზე, სუეცის არხის აღმოსავლეთით, ალყაში მოიქცია, წაართვა მას მომარაგების წყარო და უკან დასაბრუნებელი გზაც გადაუჭრა.

იმის მიუხედავად, რომ არც ვაშინგტონს და არც მოსკოვს არ სურდა ახლო აღმოსავლეთის კიდევ ერთ დაპირისპირებაში ჩართვა, რასაც ნიქსონისა და ბრეჟნევის შეკოწიწებული დესანტის მყიფე სტრუქტურის საფუძვლიანად შერყევა შეეძლო არც ერთ მათგანს არ სურდა კლიენტ სახელმწიფოებს შორის ატეხილ ომში დამარცხებულ მხარეს ყოფნა და შესაბამისად, თითოეული მათგანი თავისი კლიენტი სახელმწიფოს შეიარაღებას შეუდგა (ქილორი, 2019: 503).

საინტერესოა აშშ-ს სახელმწიფო მდივნის ჰენრი კისინჯერის მოსაზრება: ამერიკა ახლო აღმოსავლეთში შეკავების პოლიტიკამ მიიყვანა, რომელიც მოითხოვდა წინააღმდეგობის გაწევას საბჭოთა ექსპანსიონიზმისათვის ყველა რეგიონში, და კოლექტიური უსაფრთხოების დოქტრინამ, რომელმაც წაახალისა ნატოს მსგავსი ორგანიზაციების შექმნა არსებული თუ პოტენციური

საფრთხეების აღმოსაფხვრელად, ამის მიუხედავად, უმეტეს შემთხვევაში, ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში არ იზიარებდნენ ამერიკის სტრატეგიულ შეხედულებებს. ისინი მოსკოვს უფრო სასარგებლო ბერკეტად განიხილავდნენ ვიდრე საფრთხედ საკუთარი დამოუკიდებლობისათვის ბევრი ახლად დამოუკიდებელი ქვეყანა ისეთ შთაბეჭდილებას ტოვებდა, რომ მათი კომუნისტების მიერ დამორჩილება შტატებს ურო დიდი საფრთხეს უქმნიდა ვიდრე მათ, და ამიტომ, ამერიკის მხრიდან დაცვისათვის არაფერი ემართათ. რაც მთავარია, ნასერის (ეგვიპტის პრეზიდენტი) მსგავსი პოპულისტი ლიდერები ვერ ხედავდნენ საკუთარ მომავალს, თუ დასავლეთთან მოახდენდნენ ასოცირებას. სურდათ, რომ საკუთარ მოსახლეობას ისინი აღექვა ლიდერებად რომელთაც არა მხოლოდ დამოუკიდებლობა, არამედ თავისუფლებასაც მოუპოვებდნენ. მიუმხრობლობა მათთვის იმდენადვე იყო საშინაო აუცილებლობა, რამდენადაც საგარეო პოლიტიკა (კისინჯერი, 2021: 678).

როდესაც 16 ოქტომბერს, ისრაელის არმიის მიერ სუეცის არხის გადაკვეთის შემდეგ ეგვიპტელების მარცხი გარდაუვალი გახდა, კრემლი დათანხმდა სადათის თხოვნას, რომ შეერთებულ შტატებსა და საბჭოთა კავშირს ერთად მოეხდინათ მეომარი მხარეების დაშორიშორება. ნიქსონმა კატეგორიულად უარი თქვა რეგიონში უპრეცედენტო რაოდენობის რუსული სამხედრო ძალის განთავსებაზე, რის შემდეგაც კრემლმა განაცხადა, რომ ის ცალმხრივად შეიყვანდა თავის ჯარებს რეგიონში. პასუხად, ნიქსონმა მსოფლიოს მასშტაბით განლაგებული ამერიკული სამხედრო ძალები ბირთვული განგაშის მდგომარეობაში გადაიყვანა და კრემლმაც დაუყოვნებლივ მიზადა მას. მცირე ხნით შეიქმნა შთაბეჭდილება, რომ მოსკოვის სურვილი, გამოეყენებინა არაბ-ისრაელის კონფლიქტი ახლო აღმოსავლეთში მყარი საყრდენის მოსაპოვებლად და შეერთებული შტატების მტკიცე გადაწყვეტილება, არ დაეშვა მსოფლიოს ძალთა ბალანსში ასეთი ასეთი რადიკალური ცვლილება, ორივე ზესახელმწიფოს მიერ ნიქსონ-ბრეჟნევის დატანტის ფარგლებში აღებულ ვალდებულებებს გა-

დაწონიდა. არაბ-ისრაელის მეოთხე ომი გლობალურ კონფრო-ნტაციად გამწვავებისგან გაეროს უშიშროების საბჭოს მიერ 22 ოქტომბერს მიღებულმა კომპრომისულმა რეზოლუციამ იხსნა, რომელიც ცეცხლის შეწყვეტაზე მეთვალყურეობის გაეროს შვი-დი ათას კაციანი საგანგებო შექმნას ითვალისწინებდა 1973 წლის დეკემბერში ისრაელმა და არაბულმა სახელმწიფოებმა, ზესახე-ლმწიფოების მხრიდან სერიოზული ზეწოლის შედეგად (აშშ, სსრკ) ჟენევაში გამართულ სამშვიდობო კონფერენციაზე, ოცდა-ხუთი წლის განმავლობაში პირველად, პირისპირ მოლაპარაკე-ბები გამართეს. (ქილორი, 2015: 504).

ომის მომდევნო წლების პოლიტიკური განვითარება, რომ-ელიც სერიოზული გეოპოლიტიკური შედეგი მოყვა, ომის ფსიქ-ოლოგიურ ეფექტსაც ეყრდნობოდა. ომის შედეგად შეიქმნა ერთ-გვარი სამხედრო წონასწორობის შთაბეჭდილება. როგორც ეგვიპტე, ისე ისრაელი ამ ომს მოგებულად თვლიდა ეგვიპტელები-სათვის, და ზოგადად არაბებისათვის, ფსიქოლოგიურად მნიშვნელოვანი იყო, რომ მათ პირველად დაინახეს გაქცეული ისრა-ელელი ჯარისკაცები. მათ შეექმნათ ილუზია, რომ ისრაელის არმიის უძლევლობა მითია. ეგვიპტეში ამ ომს საგანგებო მუზ-ეუმიც კი მიუძღვნეს (გაჩეჩილაძე, 2003: 338)

სწორედ, ამ ილუზიასა და „გამარჯვებული იმიჯის,, 50 წლისთავს მიუძღვნეს არაბებმა ღაზას სექტორიდან ისრაელზე თავდასხმა 2023 წლის 7 ოქტომბერს, რომელიც განსაკუთრებ-ული სისასტიკით გამოირჩეოდა. ამ თავდასხმამ ომის მასშტაბ-ები მიიღო და კვლავ ახალ საფრთხეს უქმნის არა მარტო რეგ-იონს, არამედ მსოფლიოს.

დასკვნა

არაბეთ-ისრაელის კონფლიქტს სტრატეგიული მნიშვნე-ლობა აქვს. მშვიდობა ამ რეგიონში შეიძლება უზრუნველყოფილ იქნეს მხოლოდ მოლაპარაკებების საშუალებით. როგორც ამე-რიკელი დიპლომატი კარლ საუნდერსი აღნიშნავდა, სახელმწი-ფოები ვერ გადაწყვეტენ ამ კონფლიქტს, ვიდრე ერთ მიწაზე მც-ხოვრები ორი ერთ თავიანთი პრეტენზიებით თვითონ არ გად-

აწყვეტს მას და არაბული სახელმწიფოები არ ცნობენ ისრაელს, ვიდრე ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტის ზონები სამართლიანად არ იქნება დადგენილი. არაბულ ქვეყნებში საომარი ოპერაციებით ეროვნული მოძრაობის შეჩერება, ფაქტობრივად, შეუძლებელია და კონფლიქტის მოგვარება მხოლოდ სრულმასშტაბიანი პოლიტიკური მოლაპარაკებებით და შეთანხმებებით არის შესაძლებელი. მდგომარეობა ს ართულებს ისიც, რომ ამ რეგიონში უფრო და უფრო ძლიერდება ისლამისტი ტერორისტების საქმიანობა (ზაბახიძე, 2023: 124). ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტის გადაწყვეტის ერთადერთი გზა არის კომპრომისი ისრაელსა და არაბულ ქვეყნებს შორის.

როგორც, იორდანის მეფე აბდალაი ამბობდა: „გარდაუვალია მშვიდობა ისრაელსა და ღაზის არაბებს შორის.“ ოდესღაც უნდა დასრულდეს ეს კონფლიქტი, რომელიც არა მარტო ახლო აღმოსავლეთს უქმნის პრობლემას. ისრაელსა და არაბულ ქვეყნებს შორის თითქოს დათბა ურთიერთობები და, სამწუხაროდ, ათეული წლების მცდელობა მაინც კვლავ ომით დასრულდა. არაბები აუცილებლად მივიღენ იმ დასკვნამდე, რომ ისრაელთან მშვიდობიანი თანამშრომლობა და ურთიერთობა გარდაუვალია. მშვიდობა სასიცოცხლოდ აუცილებელია არა მარტო ისრაელსა და არაბული სამყაროსთვის, არამედ მთელი მსოფლიოსათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გაჩეჩილაძე, რ. (2003). „ახლო აღმოსავლეთი, სივრცე, ხალხი და პოლიტიკა“. გამომცემლობა დიოგენე.
- გაჩეჩილაძე, რ. (2019). „ახლო აღმოსავლეთი გეოპოლიტიკა ტომი II“. ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- ზაბახიძე, ი. (2023). „ისრაელის სახელმწიფოს შექმნა პალესტინის კრიზისი 1947-1949 წლებში და იორდანის პოზიცია“. თსუ-ს გამომცემლობა.
- ქილორი, ი.უ. (2015). „მეოცე საუკუნის მსოფლიო საერთაშორისო ისტორია 1900 წლიდან. თსუ-ს გამომცემლობა.

- ხონელიძე, ნ. (2013). „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი N5. ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტი. ტერმინის შინაარსობრივი ასპექტებისა და დაზუსტებისათვის“. გვ.4. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გ.წერეთლის აღმოსავლეთ-მცოდნეობის ინსტიტუტი.
- კისინჯერი, ჰ. (2020). „მსოფლიო წესრიგი“. გამომცემლობა „ინტელექტი“.
- კისინჯერი, ჰ. (2021). „დიპლომატია“. გამომცემლობა „ინტელექტი“.
- Freedman, O. R. (2012). “Six Decades of US-Israeli Relations” Published by Westview Press.